

SPIS RZECZY

Spis ilustracji	11
Przedmowa (<i>Vytautas Ališauskas</i>)	17
Rozdział 1. Od pierwszych misji do chrztu Litwy (1009–1387) (<i>Darius Baronas</i>)	21
Wschodnie pobraże Bałtyku: pierwsze kontakty ze światem chrześcijańskim	21
Misja św. Wojciecha	22
1009 r.: św. Bruno a Litwa	23
Regres	26
Przemiany w XII w.	27
Wyprawy krzyżowe na wschodnim pobrażu Bałtyku w XIII w.	27
Chrześcijańskie królestwo: interludium	29
Polityczne podłoże przyjęcia chrześcijaństwa	29
Chrzest i koronacja Mendoga	30
Dziedzictwo Mendoga	34
Wielkie Księstwo Litewskie: fałszywe pogańskie państwo	36
W kwestii zabiegów o wprowadzenie chrześcijaństwa na Litwie w XIV w.	37
Papież Jan XXII i Giedymin	37
Olgierd i Kiejstut a Karol IV, Ludwik Węgierski i Kazimierz Wielki	42
Nawrócenie	47
Ilustracje	50
Rozdział 2. Wczesny okres chrystianizowania się Wielkiego Księstwa Litewskiego (koniec XIV w.–pierwsza połowa XVI w.) (<i>Mindaugas Paknys</i>)	56
Diecezje	57
Zakładanie diecezji	57
Przynależność diecezji do prowincji kościelnych	59
Podział dekanalny diecezji	59
Katedry	60
Parafie	61
Badania sieci parafialnych w diecezjach	61
Sieci parafialne w diecezjach	61
Fundacje	63
Pierwsze altarie i kościoły filialne	65
Budynki sakralne i wyposażenie liturgiczne	66
Biskupi	67
Fundacje biskupie	67
Mianowanie biskupów	68
Wizytacje biskupie	69

Kapituły	70
Powstawanie kapituł w Wielkim Księstwie Litewskim i ich liczebność	70
Działalność kapituł i ich relacje z biskupami	70
Duchowni parafialni	71
Mianowania duchownych	72
Święcenia i wykształcenie duchownych	73
Obowiązki i działalność kleru	74
Zakony	75
Pierwsze klasztory	75
Integracja zakonów	76
Działalność zakonów	77
Liturgia i udzielanie sakramentów	78
O przebiegu akcji chrzczenia	78
Agenda	79
Udzielanie sakramentów	80
Język	82
Język litewski	83
Język artystyczny	84
Święci i ich kult	84
Kult Najświętszej Maryi Panny	85
Tematy chrystologiczne	85
Wątki pneumatologiczne i trynitarne	86
Kult św. Kazimierza	86
Kult innych świętych	87
Szkoły i przytulki	88
Szkoły	88
Frekwencja w szkołach	89
Przytulki	89
Relacje z innymi religiami i wyznaniem	90
Religia pogańska	90
Prawosławie	93
Różne kategorie wiernych	93
Naśladowanie religijności władców	94
Praktyki religijne	96
Bractwa	96
Odpusty	97
Pielgrzymki	97
Niektóre obyczaje życia chrześcijańskiego	98
Fundacje i motywy ich nadawania	99
Obyczaje pogrzebowe	100
Codzienność chrześcijańska	101
Unia kościelna (<i>Remigijus Černius</i>)	102
Sobór konstancjański i próby stworzenia unii kościelnej	102
Od Konstancji do Bazylei	104
Sobór bazylejski a Litwa	105
Sobór florencki	106

1458 r.: kolejna próba zawarcia unii kościelnej	109
Próby podpisania unii w latach 1473 i 1476	111
Próba wprowadzenia unii w 1501 r.	113
Ilustracje	115
Rozdział 3. Reformy Kościoła (1553–1655) (<i>Liudas Jovaiša</i>)	120
Reforma protestancka (1553–1655)	122
U zarania reformy protestanckiej: idee bez struktury (1520–1533)	123
Pierwsze idee protestanckie i ich rozprzestrzenianie się (123) Reakcja Kościoła i państwa (124) Pierwsi litewscy protestanci w Prusach (126)	
Początki reformy protestanckiej: rozprzestrzenianie się idei (1553–1558)	127
Powstawanie wspólnot i początek wyodrębniania się wyznań protestanckich (1557–1572)	129
Protestanci, nie dysydenci (129) Narodziny Kościołów protestanckich (131) Luteranie (132) Kalwini (134)	
Ruch antytrynitarzy (1556–1658)	135
Początek ruchu (135) Antytrynitarze i anabaptyści: doktryna teologiczna i postawa społeczna (136)	
Stabilizacja i regres reformy protestanckiej (1572–1655)	139
Konsolidacja Kościoła kalwińskiego (140)	
Reforma katolicka i kontrreformacja (1569–1655)	145
Reforma katolicka i jej źródła na Litwie	145
Działalność nuncjuszy apostolskich (147) Jezuici w Wilnie (148) Odnowa episkopatu (150)	
Reforma a duchowieństwo	152
Kształcenie duchownych (154) Wprowadzanie systemu kontroli (155)	
Reforma duszpasterstwa	157
Zmiany struktury duszpasterskiej (157) Duszpasterstwo sakramentalne (159)	
Głoszenie Słowa Bożego: katecheza i kerygma (162) Grzebanie zmarłych (163)	
Duchowość reformy katolickiej	164
Rozwój życia zakonnego	167
Kontrreformacja	170
Unia kościelna w XVI i XVII wieku (<i>Remigijus Černius</i>)	172
Ku unii kościelnej w Brześciu (172) Podróż patriarchy Jeremiasza II na Litwę (174) Reforma Cerkwi a idea unii kościelnej (175) Unia w Rzymie (178) Synod brzeski 1596 r. (179) Geografia unii a sytuacja wyznaniowa w diecezjach (180) Sytuacja prawna obu Cerkwi (183) Rozwój i krystalizacja unii kościelnej (184) Unicka reforma życia monastycznego (185) Rekonstrukcja episkopatu Cerkwi prawosławnej (187) Uznanie hierarchii prawosławnej i stabilizacja wyznaniowa (188) Życie religijne prawosławnych (190)	
Stosunki wyznaniowe w epoce reform	192
Instytucjonalizacja wyznań (konfesjonalizacja)	192
Instytucjonalizacja wyznań i ich doktrynalne wyodrębnienie: powstanie mentalności wyznaniowej (192) Dyscyplina wyznaniowa i jej egzekwowanie (194) Tendencje irenistyczne (195)	

Tolerancja religijna	198
Konwersje i ich motywy	200
Polemiki teologiczne	202
Reformy Kościoła a społeczeństwo	204
Ilustracje	205
 Rozdział 4. Wyznania w okresie stabilizacji (1655–1740) (<i>Liudas Jovaiša</i>)	213
Kościół katolicki obrządku łacińskiego	214
Sytuacja w diecezjach i działalność biskupów	214
Duchowieństwo diecezjalne i duszpasterstwo parafialne	217
Działalność zakonów	218
Nurty pobożności i folkloryzacja wiary	220
Rozwój unii kościelnej (<i>Remigijus Černius</i>)	222
Powstanie kozackie 1648 r. i wojna 1655–1667: straty Cerkwi unickiej	222
Próby włączania prawosławnych do Cerkwi unickiej	225
Prawosławni przechodzą na unityzm	226
Łacinizacja Cerkwi unickiej	228
Bazylianie w Cerkwi unickiej	228
„Cichy wiek” Kościoła protestanckiego	229
Sytuacja wyznań protestanckich	229
Życie gmin kalwińskich na Litwie	231
Pojawienie się starowierców na Litwie	232
Ilustracje	234
 Rozdział 5. Epoka oświecenia (1740–1841) (<i>Eligijus Raila</i>)	240
Pontyfikat Benedykta XIV	240
Początek oświecenia na Litwie i w Polsce	241
Oświecenie i oświata	241
Proboszcz i biskup: znamiona nowej epoki	244
Przygotowanie księży a Komisja Edukacji Narodowej	245
Oświecenie a duszpasterstwo i działalność charytatywna	249
Kościół w przeddzień rozbiorów państwa	251
Kościół katolicki pod władzą carów	252
Kościół w dobie rozbiorów	252
Towarzystwo Biblijne	255
Kształcenie księży	256
Kościół katolicki na Litwie wobec powstania listopadowego	257
Likwidacja unii	259
Ilustracje	261
 Rozdział 6. Wobec carskiego prawosławia i narodzin świadomości narodowej (1841–1904) (<i>Paulius Subačius</i>)	266
Skutki projektu stworzenia „Kościoła kieszonkowego”	266
Próby przejęcia kontroli nad hierarchią przez władze świeckie	266
Konkordat	268
Epoka Wołoncewskiego	270
Nowy ideał księdza i zmiany w formacji duchownych	270

Zwiększony nadzór nad parafiami: efekty strukturalne i duszpasterskie	274
Szkoły i literatura katechetyczna: przełom w świadomości religijnej ludu	275
Nowe formy życia kościelnego	277
Kościół wobec emancypacji ekonomicznej i prawnej chłopów	279
Katolicyzm i prawosławie po powstaniu styczniowym	280
Kłeska powstania i erozja instytucji kościelnych	280
„Nawracanie” na prawosławie: metody i skutki	283
Ograniczenia przyjętych praktyk religijnych i reakcje wierzących	285
Tajna działalność katolików: zakazane druki i bractwa modlitewne	287
Czasy administratorów w Wilnie	290
Kościół a biurokracja cywilna: „wojna pozycyjna”	292
Odnowienie życia zakonnego w podziemiu	293
Kontakty Kościoła katolickiego ze Stolicą Apostolską	294
Chrześcijaństwo wobec powstawania nowoczesnego narodu	295
Świadomość odrębności etnicznej i językowej w kontekście tradycji chrześcijańskiej	295
Reakcja Kościoła na świecki charakter ruchu narodowego	297
Powstanie narodowego nurtu katolickiego.	298
Pierwsze reakcje na wyzwania liberalizmu i socjalizmu	301
Kościół protestancki w polu widzenia władzy carskiej	302
Ilustracje	303
Rozdział 7. Doba swobodnego rozwoju (1905–1940) (<i>Arūnas Streikus</i>)	308
Odzyskanie wolności religijnej i aktywność katolików	308
Kościół w okresie I wojny światowej i powstawania niepodległego państwa	311
Reorganizacja struktur kościelnych po powołaniu litewskiej prowincji kościelnej	315
Konflikt Kościoła z narodowcami	319
Ruch młodych katolików i poszukiwanie nowych form działania	323
Zadania Kościoła w warunkach kryzysu państwa	332
Odnowa w sztuce sakralnej	336
Integracja innych wyznań chrześcijańskich	338
Ilustracje	343
Rozdział 8. Chrześcijaństwo w okresie obcych rządów na Litwie (<i>Arūnas Streikus</i>)	348
W obronie tradycyjnych form życia religijnego (1940–1950)	348
Pierwsze zderzenie z reżimem sowieckim (1940–1941)	348
Trzy lata okupacji hitlerowskiej	353
Próby przetrwania w warunkach brutalnej przemocy	364
Przystosowanie się do warunków sowieckich (1950–1989)	375
Między nadziejami odwilży a doświadczeniem brutalnego ateizmu	375
Początki podziemia religijnego	389
Znaki odnowy w Kościele katolickim na Litwie	393
Czynniki zewnętrzne w życiu Kościoła katolickiego na Litwie	393
Wyzwanie rzucone władzy	402
Antyreligijna polityka reżimu w obliczu rzuconego jej wyzwania.	415
Ilustracje	434

Rozdział 9. Dekada, która przechodzi do historii (1990–2000) (<i>Paulius Subačius</i>)	440
Zmiana statusu Kościoła i reforma instytucjonalna	440
Kształcenie duchownych i reorganizacja wychowania religijnego	442
Kościół a tożsamość narodowa	444
Kościół w zlaicyzowanym społeczeństwie	445
Przemiany życia religijnego	446
Tradycyjne wyznania i nowe wspólnoty religijne	447
Ilustracje	450
Przypisy	463
Mapy	495
Indeks osób	505
Źródła ilustracji i map	525